

УДК 339.13.01

Даценко Н.М.

ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

ПРОДОВОЛЬЧИЙ РИНОК: МАРКЕТИНГОВИЙ АСПЕКТ

Розглянуті основні підходи щодо визначення суті продовольчого ринку, наведена класифікація продовольчого ринку та інфраструктура ринку.

Ключові слова: продовольчий ринок, класифікація продовольчого ринку, товарна біржа.

Datsenko N.

FOOD MARKET: MARKETING ASPECTS

The main approaches to defining the essence of the food market, a classification of food market, infrastructure and market.

Key words: food market, the classification of the food market, commodity exchange.

Даценко Н.Н.

ПРОДОВОЛЬСТВЕННЫЙ РЫНОК: МАРКЕТИНГОВЫЙ АСПЕКТ

Рассмотрены основные подходы к определению сущности продовольственного рынка, приведена классификация продовольственного рынка и инфраструктура рынка.

Ключевые слова: продовольственный рынок, классификация продовольственного рынка, товарная биржа.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Формування ефективного продовольчого ринку є доволі складною справою, оскільки вимагає вирішення багатьох суперечливих завдань. Чільне місце посідають завдання щодо забезпечення населення продовольством за рахунок переважно внутрішніх джерел, поступового зменшення залежності від іноземних виробників продовольства, створення продовольчої безпеки як важливої складової національної безпеки.

Забезпечення національного продовольчого ринку власними товарними ресурсами у першу чергу залежить від стану аграрного виробництва, темпів розвитку харчових переробних підприємств.

Ефективність функціонування аграрної сфери як джерела забезпечення продовольчого ринку власними товарними ресурсами залежить від аграрної політики як органічної складової економічної

політики держави. Нині ця політика, незважаючи на перманентність реформ, залишається недосконалою. Практичній реалізації реформ у межах аграрної політики держави стає на заваді аграрна криза – неспроможність виробничих відносин оптимізувати розвиток продуктивних сил.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. У розробку наукових проблем становлення ринку, його маркетингових досліджень, системи економічних відносин учасників продовольчого ринку вагомий внесок зробили такі вітчизняні вчені як В. Андрійчук, В. Бойко, О. Березін, П. Гайдучкий, Й. Завадський, І. Лукінов, П. Макаренко, Л. Мельник, О. Могильний, О. Олійник, О. Онищенко, С. Ляшенко, М. Павловський, Б. Пасхавер, В. Рапштина, П. Саблук, В. Шиян, О. Шпичак, О. Царенко, В. Юрчишин, В. Яценко.

Однак питання оптимізації функціонування продовольчого ринку розглядаються без врахування здобутків теорії та практики світового досвіду, глобалізації економічних відносин, а також не виходять на рівень формування концептуальних засад та узагальнення інструментарію щодо шляхів вирішення існуючих проблем.

Цілі статті. Метою дослідження є аналіз основних підходів щодо визначення суті продовольчого ринку, наведена його класифікація.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Серед усіх ринків найважливіший – продовольчий ринок, оскільки лише його продукція забезпечує існування людства. В економічному відношенні аграрний ринок – це сфера взаємодії суб'єктів ринку щодо забезпечення виробництва і вільного руху сільськогосподарської продукції, продовольчих товарів, технологій, засобів виробництва і послуг для агропромислового комплексу, аграрної науково-технічної продукції [5].

Продовольчий ринок є частиною національного ринку, на якій предметом купівлі – продажу виступають сільськогосподарська продукція та продовольство. Кінцевою метою і завданням функціонування продовольчого ринку є забезпечення продовольчої безпеки держави.

Оскільки значна частина сільськогосподарської продукції використовується безпосередньо для харчування або переробляється і споживається населенням як продовольство, її ринок доцільно розглядати в контексті формування продовольчого ринку. Ринок продовольства належить до найскладніших ринкових систем, що охоплює майже всі галузі суспільного господарства. Цей ринок на відміну від інших ринкових систем має свої особливості, а саме: постійне функціонування; сезонність виробництва і споживання багатьох продуктів харчування [3].

За економічною сутністю продовольчий ринок є саморегульованою системою відтворення. Структурні елементи економічних відносин формуються на основі прямих і зворотних ринкових зв'язків, перебувають під впливом платоспроможного попиту і пропозиції.

Формування ринку продовольчої продукції – важлива функція держави, яка має забезпечувати створення державного фонду і запасів сировини та продуктів її переробки; централізовані державні закупівлі потрібної кількості сільськогосподарської продукції і продуктів її переробки.

Нині загальнодержавні потреби в продуктах харчування забезпечуються через закупівлю на товарних біржах, аукціонах.

Товарні біржі, аукціони, виставки-ярмарки, система споживчої кооперації, сільськогосподарські ринки є основними складовими ринкової інфраструктури сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки.

Відповідно до Закону України «Про товарну біржу» товарна біржа є організацією, яка створюється на принципах добровільності й об'єднує зацікавлені юридичні та фізичні особи, які здійснюють виробничу та комерційну діяльність з метою надання послуг в укладанні біржових угод, визначенні товарних цін, попиту і пропозиції на товари, створення умов для забезпечення товарообігу та пов'язаних з ним торговельних операцій.

Основною метою створення товарних сільськогосподарських (продовольчих) бірж є організований збут сільськогосподарської продукції, регулювання ринку і більш стале забезпечення населення продовольчими товарами, а переробні підприємства – сировиною. Основне завдання біржі – це визначення реальної ціни біржових товарів і страхування ризиків небажаної зміни ціни на них.

Нині товарна біржа визначається як форма організації ринку, що забезпечує вільну торгівлю товарами і взаємопов'язана з фондовою біржею, біржею праці тощо.

Лозинська Т.М. продовольчий ринок розглядає як систему, що складається із множини взаємопов'язаних і взаємозалежних елементів, а отже, його стан визначається сукупністю значень параметрів, характерних для даної системи.

Страшинська Л.В. вважає, що продовольчий ринок включає наступні галузі [4]:

- сільське господарство (крім виробництва непродовольчої сировини) та інші види діяльності з виробництва продовольчих ресурсів: рибне господарство, розлив мінеральних вод, соляну промисловість;
- харчову промисловість та її інфраструктуру, що забезпечує зовнішні умови здійснення виробничого процесу: вантажний транспорт,

холодильне та складське господарство, технічне та консультативне обслуговування й інші послуги;

- торгівлю продовольчими товарами.

Окрім значення та суті продовольчого ринку, важливою є його класифікація.

Так, Березін О.В. пропонує наступну класифікацію продовольчого ринку [2]:

1) за масштабами поширення: регіональний (локальний); внутрішньодержавний (національний); міждержавний (світовий);

2) за характером спрямування продовольчих ресурсів: безпосередньо для харчування; для виробництва інших видів продовольства; для забезпечення нехарчових потреб (наприклад, виробництво медичних препаратів із продовольчої сировини тощо);

3) за видами сировини для виробництва продовольства: ринок продуктів рослинного походження; ринок продуктів тваринного походження; ринок рибопродуктів і продуктів моря; ринок продуктів з дикорослої сировини;

4) за рівнем технологічної обробки вихідної сировини: ринок консервованих продуктів; ринок хлібобулочних виробів (через технологію випікання); ринок сушених, в'ялених, мочених продуктів тощо;

5) за видами продуктів: ринок овочів, фруктів, баштанних тощо; ринок м'яса і м'ясопродуктів; ринок молока і молокопродуктів; ринок дикорослої продукції; ринок жирів; ринок риби, рибопродуктів і продуктів моря; ринок цукру; ринок зернових і зернобобових продуктів; ринок кондитерських виробів; ринок хлібобулочних виробів тощо;

6) за рівнем розвитку та стадіями життєвого циклу – достатньо висвітлений в економічній літературі.

Островський П.І. вважає, що сільськогосподарська продукція на ринку виступає як товар у вигляді сировини і продуктів харчування. Усі ознаки класифікації ринків характерні і для аграрних ринків [1].

При класифікації ринків за територіальною ознакою виділяють внутрішній, національний, регіональний і світовий ринки.

Класифікація ринків за товарно – галузевою ознакою включає три групи:

I група – ринок машин і обладнання;

II група – ринок мінеральної сировини і пального;

III група – ринок сільськогосподарської сировини (вовна, прядильні матеріали – льон, бавовна; шкури); ринок продовольчої сировини (зерно, цукрові буряки, цукор, олія, масло, м'ясо, кава, фрукти, овочі).

Організаційна структура на внутрішньому ринку виділяє два сектори – оптовий і роздрібний.

Висновки. Отже, ринок – це комплексне поняття, яке включає в себе одночасно сферу обміну товарів, економічний простір, де відбувається обмін товарів, систему товарно-грошових відносин, що складається в процесі обміну товарів.

Сучасний ринок характеризується розгалуженою та багаторівневою структурою.

Окремо слід виділити ринок продовольства, який належить до найскладніших ринкових систем, що охоплює майже всі галузі суспільного господарства.

Формування ринку продовольчої продукції – важлива функція держави, яка має забезпечувати створення державного фонду і запасів сировини та продуктів її переробки; централізовані державні закупівлі потрібної кількості сільськогосподарської продукції і продуктів її переробки.

Нині загальнодержавні потреби в продуктах харчування забезпечуються через закупівлю на товарних біржах, аукціонах.

Успішне функціонування ринку агропромислової сфери в Україні потребує, окрім основних складових ринкової інфраструктури розвитку інформаційної служби, маркетингових служб, особливо реклами вітчизняних товарів, яка є важливим елементом конкуренції та боротьби за ринок збуту.

1. Аграрний маркетинг. Навч. посібн. / За ред. П.І. Островського П.І. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С. 34–35.
2. Березін О.В. Продовольчий ринок України: теоретико – методологічні засади формування і розвитку: Монографія / О.В. Березін. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 184 с.
3. Основи підприємницької діяльності та агробізнесу: Навч. посібн. / М.М.Ільчук, Т.Д.Іщенко, В.К.Збарський та ін.; За ред. М.М. Ільчука. – К.: Вища освіта, 2002. – С. 316–324.
4. Страшинська Л.В. Стратегія розвитку продовольчого ринку в Україні: Монографія / Л.В.Страшинська / За ред. Б.М. Данилишина. – К.: Профі, 2008. – 532 с.
5. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції: Практ. посібн. / За ред. П.Т.Саблука. – К.: ІАЕ, 2000. – 556 с.